

▣ XV AIEJI ▣ **WORLD CONGRESS** ★ **CONGRÈS MONDIAL**

▣ III ESTATAL ▣ **CONGRÉS DE L'EDUCADOR SOCIAL** ★ **CONGRESO DEL EDUCADOR SOCIAL**

BARCELONA - 6-9 JUNY 2001

TAULA RODONA C3. ACTUACIÓ SOCIAL I INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA

Giuseppe TADDEO
Coordinatore Socio Educativo Settore Minori
Assistenza Comune di Torino (Itàlia)

AMB EL SUPORT DE:

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

*Barcelona,
la ciutat de les persones*
Ajuntament de Barcelona

Socrates

AMB EL PATROCINI DE:

Dues experiències que es van dur a terme a la ciutat de Torí en aquests darrers anys ens poden servir com a fil conductor per tal de reflexionar entorn del tema del qual tractarem aquí. La primera és l'anomenada "Educativa Territoriale", en la qual es treballa des de fa més de deu anys. La segona és el "Progetto Speciale Periferie", recentment instituït. Tots dos projectes estan vinculats per l'èmfasi en els problemes de dificultat social, que s'encaren a través d'accions de desenvolupament local i comunitari, amb la finalitat d'originar un diàleg entre els subjectes protagonistes de la intervenció, que en general són portadors d'interessos, cultures, sabers i professionalitats diferents.

En aquest document miraré de descriure fidelment, tot i que de manera breu, tots dos projectes, i de posar de manifest uns quants aspectes problemàtics que podem trobar a l'hora de construir accions d'àmbit territorial: la necessitat de promoure un diàleg constructiu entre els actors que integren l'escena local per tal de crear un conjunt de coneixements compartits; la promoció d'una interacció amb l'objectiu de projectar accions que recuperin el context social urbà; el "rol" de pilotatge dels treballadors socials (educadors), amb especial referència a la necessitat d'augmentar la capacitat d'integració de les diverses professions, si el que volem és construir la "coordinació entre els diversos actors/agents socials".

Durant la meua intervenció presentaré alguns aspectes peculiars i problemàtics d'aquestes dues experiències, i em referiré especialment al "Progetto Speciale Periferie", que conté els elements més innovadors per afrontar correctament la qüestió de la coordinació entre els diversos actors. Aquests elements els podrem sotmetre a discussió durant els grups de treball. Presentaré breument algunes qüestions crítiques i certes paraules clau fortament vinculades al treball de coordinació, com per exemple:

- *Interdisciplinarietat micro/macro*
- *Dificultat i possibilitat de treballar en comú*
- *Límits i possibilitats de coordinar actors, com són ara l'Administració pública, el sector privat social, les associacions, els ciutadans...*
- *Col·laboració*
- *Connexió*
- *Participació*
- *Integració*

1. ELS PROJECTES PARTICIPATS DE DESENVOLUPAMENT LOCAL

1.1. El territori

Cada cop més, les polítiques socials i la mateixa activitat del servei social de base assumeixen com a referència i com a model teòric operatiu un concepte: a banda de provocar marginalitat, dificultats o malestar en certes

circumstàncies, la realitat territorial també pot esdevenir un agent de prevenció i de promoció social, gràcies a projectes que comptin amb la participació dels habitants del territori. Pensar en la realitat territorial com el centre de les polítiques socials permet d'activar aquelles funcions que poden desenvolupar processos d'integració entre els components, enmig dels quals trobem les persones amb dificultats a càrrec d'un servei o altre.

El territori es converteix en element afavoridor de les dinàmiques de desenvolupament dels seus habitats, pot esdevenir portador de valors i també d'una economia que supera la centralització de la fàbrica (Torí és la ciutat "fordista" amb una economia centrada en la Fiat) i, per això, pot ser també lloc de conflictes que originen, com a conseqüència, els ja coneguts problemes de seguretat econòmica i social.

Si bé el territori torinès es caracteritza per aquests elements conflictius, la comunitat local –aspecte "micro" del territori– posseeix unes característiques de participació i de solidaritat. El medi ambient resulta, en realitat, el "clima" en què es desenvolupa la consciència "d'un mateix". El món "local" es pot entendre com un sistema ambiental fet de parts, de relacions, de climes o de cultures, i també com un conjunt d'individus que viuen en condicions d'interacció i d'interdependència perquè tenen amics comuns, cultures similars, interessos semblants, els mateixos vincles i recursos.

La comunitat entesa com un recurs, com una potencialitat, com un conjunt d'individus que posseeixen competències, sabers i habilitats que produeixen desenvolupament, fa que les intervencions socials es puguin orientar envers nous horitzons tècnics i ètics.

Cal prospectar accions que fomentin un canvi en la qualitat de vida dels individus de la comunitat local, que en millorin la capacitat, per tal de resoldre els seus problemes i per tal de satisfer les seves necessitats. Aquestes accions es fonamenten en uns objectius i uns mètodes de desenvolupament comunitari, i activen intervencions en els processos i en les condicions que ordenen la vida dels residents, amb la introducció de factors de protecció, però també amb el foment d'una ciutadania activa i participativa.

1.2. El projecte "d'educativa territoriale"

El projecte "d'educativa territoriale" se situa ben bé en aquesta estratègia d'intervenció, que fou legitimada l'any 1995 per una deliberació regional. Mitjançant una sèrie d'accions de promoció de la sensibilització, l'educació i la formació, dutes a terme per part de més de cent vint educadors, s'ha afavorit el desenvolupament i la recuperació d'habilitats i potencialitats d'individus i/o grups d'adolescents i joves i, alhora, el projecte ha servit per desenvolupar els recursos de la comunitat necessaris per tal de construir uns processos d'integració social.

L'experiència d'aquests anys ens demostra que en aquest tipus d'acció educativa, més que no pas en cap altra, quan l'educador estableix una relació amb el jove, l'estableix també amb el seu grup d'amics, amb el seu context, amb el seu entorn vital, amb els seus grups de referència.

Avui dia qualsevol educador considera fonamental fer referència al treball de carrer (de barri a Espanya), que es desenvolupa als barris més difícils de la ciutat, la població objectiu dels quals són els grups informals de joves que "ocupen" certs llocs públics, com són ara bancs, places o cantonades, etc.

L'acció educativa esdevé completa en oferir als joves algun tipus d'ajuda, bé com a individus o bé com a grup, en la recerca de significats, en la valoració de les seves possibilitats positives, en la realització d'identificacions constructives i en la proposta d'ocasions de socialització d'aprenentatge, de desenvolupament cognoscitiu, d'inserció laboral, etc.

Per tal de poder assolir aquests objectius cal construir una relació entre el grup i l'educador, una relació que requereix *a priori* respecte, acolliment, capacitat d'escoltar, etc.

En aquesta òptica, sembla essencial conèixer, promoure i integrar tots els recursos que en la realitat local constitueixen la xarxa formal (escoles, serveis, associacions) i informal (voluntaris i *natural helper*) amb una estratègia que els aplegui en un projecte de col·laboració.

1.3. El projecte "speciale periferie"

Aquest projecte neix amb la finalitat d'activar polítiques contra l'exclusió social i econòmica en grans àrees de la ciutat. Es tracta de promoure oportunitats de desenvolupament territorial mitjançant la valoració i potenciació de xarxes de recursos locals, en una relació entre l'àmbit públic i el privat que afavoreixi processos de *partnership*.

Els objectius generals intenten millorar la qualitat de la vida als barris perifèrics de la ciutat i s'articulen en intervencions de tipus urbanístic i social, funcionals per a aquests objectius, amb la metodologia dels projectes participats.

En l'àmbit d'aquest projecte, es treballa principalment per tal que els ciutadans que viuen en zones perifèriques desidioses puguin participar en les decisions pel que fa als objectius que els són rellevants, i per tal que aportin els seus coneixements efectius sobre les zones en qüestió.

L'instrument operatiu que garanteix la connexió entre municipi, serveis i realitat local és constituït per "laboratoris de barri", endegats pel personal de l'Administració pública que, segons cada cas, a compleixen una missió d'informar, d'acompanyar, gestionar o pilotar, entre d'altres.

Actualment, hi ha dotze zones interessades en el projecte, i les modalitats d'intervenció van des de les accions de desenvolupament local participat en una mena de "contracte de barri", fins a plans de rehabilitació urbana total. En els casos de PRU, l'acció social i socioeducativa l'exerceix un tercer subjecte, la cooperativa social, que garanteix la connexió amb el "projecte periferie". En la resta de casos, són els educadors de l'Administració pública els que les duen a terme.

Quan parlem de pilotar el projecte no pensem en la producció de serveis, sinó en la producció de relacions. La idea és crear confiança, fer ressorgir les diferents competències, produir modalitats per escoltar els altres amb empatia, fer un descentrament cognitiu, juntament a resoldre els conflictes en les reunions i en les relacions interpersonals. Aleshores, doncs, cal afavorir comportaments cooperatius i participatius, construir una lectura coparticipada dels problemes i dels llenguatges, ja que cadascú aporta el llenguatge cultural, professional, tècnic o social que li és més propi.

En la tasca feta fins ara, hem hagut de fer atenció a cadascun dels protagonistes de la "taula participativa" (instrument que permet la coordinació dels diferents subjectes/actors socials). Ha calgut respectar els ritmes de cadascú, i fins i tot de vegades ha calgut interrompre l'acció empresa. El fet d'esperar els ritmes dels altres ha resultat alliberador i eficaç, ja que fins i tot els més indecisos han participat i s'hi han sentit acompanyats. La "taula participativa" ha permès la creació d'un "cercle màgic" en què es podien elaborar diferents representacions i significats. L'educador ajudava a trobar significats comuns.

D'aquesta manera, el coneixement del context i la definició de les accions desitjables s'han obtingut a través d'un procés de cooperació (*to make together*), a través de la interacció de cultures diferents.

2. ELS LABORATORIS MUNICIPALS DE BARRI, INSTRUMENTS DEL PROJECTE "SPECIALE PERIFERIE" PER TAL D'AFAVORIR LA COORDINACIÓ ENTRE ACTORS LOCALS

El projecte ha activat aquests laboratoris que defineixen de manera incremental, a partir dels elements reals, els possibles rumbos de canvi i que, per tant, defineixen el projecte participat amb accions de requalificació i de desenvolupament. Als laboratoris treballen empleats del municipi, al voltant de quaranta, que han hagut d'assistir a un curs especial de formació en les noves competències.

Des del punt de vista teòric, tot sembla fàcil, però hi ha nombrosos punts crítics: la gestió dels laboratoris, la capacitat de posar-se en situació d'escoltar, la capacitat de respondre a situacions inesperades o imprevistes... Tot això pot produir en el personal de servei un estat d'ansietat i d'inseguretat.

En realitat, per als treballadors municipals que han acceptat aquest tipus de feina, tot i el curs de formació, es crea una situació "nova" des de molts punts de vista. Malgrat que la motivació de les persones és força elevada, hi ha cops en què sorgeix la pregunta: "Què hi faig jo, aquí?", a causa de la novetat i la manca de concreció de la feina. Aquests elements tendeixen a produir un resultat poc satisfactori de les accions.

Cal, doncs, oferir a aquests treballadors una formació continuada i una nova motivació dins de les possibilitats. Cal oferir-los espais de discussió i de coparticipació en els problemes que pot comportar la seva acció. D'aquesta manera, es fomenta també la seva pròpia capacitat de participar en un projecte en què l'eix central és la construcció de participació i de significats comuns.

Cal potenciar contínuament el *set* de valors que cadascú porta dins la seva "caixa d'eines". Com que no es pot dur sempre al damunt tot l'instrumental necessari, cal disposar d'una "farmaciola d'emergència", on es pugui recórrer i on hi hagi "experts" a disposició, per tal de donar suport al treballador en els moments especialment delicats.

3. ALGUNES CONSIDERACIONS

Per tal de dur a terme les futures accions, és imprescindible ampliar contínuament aquestes mateixes accions i fer-les arribar a nous actors públics i privats. Cal construir noves *partnership* constantment, per tal que ciutadans i grups organitzats que de bell antuvi no es tenien en compte, ara puguin participar-hi.

Els problemes principals neixen durant el procés de decisió i, de mica en mica, les limitacions de l'experiència anterior es van fent paleses. D'altra banda, el tipus de relació que s'aconsegueix establir entre el municipi i els actors locals ens diu fins a quin punt és viable el mateix projecte.

Hi ha la possibilitat que el projecte "Speciale Periferie" aconseguixi que l'estructura tècnica i administrativa de tots els sectors municipals reconegui la importància de la participació dels ciutadans en les decisions que els afecten. D'altra banda, esperem que els diversos grups locals puguin ser reconeguts com els representants formals o, si més no, els representants de manera substancial.

Els actors locals només aconseguiran ser els interlocutors autoritzats als ulls de l'Administració pública si saben considerar el projecte com una oportunitat per transformar-se ells mateixos en portadors d'uns projectes en què ells seran protagonistes, i no pas com una manera d'obtenir una contribució econòmica del municipi.

3.1. Un possible rol de coordinació per al servei social de base

La relació entre les accions del projecte "Speciale Periferie" i la funció que exerceixen els serveis socials territorials constitueix un aspecte prou problemàtic que cal situar en una dimensió de dificultat general objectiva. A la ciutat encara hi ha certs serveis socials i culturals que molt sovint no tenen cap mena d'instrument formatiu i operatiu per abordar problemes col·lectius de tipus social. Això no obstant, a causa de la crisi de les intervencions de tipus tradicional es fa imperant la necessitat de desenvolupar pràctiques professionals que tinguin cura dels processos, de les xarxes de recursos positius i de la competència de la comunitat local, des del punt de vista territorial.

Les condicions necessàries per tal que estratègies i accions, del tipus que aquí s'ha tractat, puguin dur-se a bon port es troben en els models de treball social emparentats amb el treball en xarxa i amb el desenvolupament comunitari. Aquests models exigeixen que la feina se centri en un territori concret, en un cert context social, que s'ha de veure no només com una font de problemes o com un contenidor d'usuaris que necessiten ajuda i assistència, sinó com un conjunt de subjectes actius portadors de sabers i de competències, fonamentals per tal de poder combatre les situacions que s'originen.

No ens posarem ara a examinar els models proposats, que qualsevol persona dins del sector laboral del treball social ja coneix. Si més no, és important que afavorim els factors d'èxit, és a dir, que fomentem, apliquem i mantinguem la xarxa social. I per fer-ho cal posar especial atenció a mantenir les relacions en un equilibri just entre donar i rebre (sinó la xarxa es mor), i cal parlar constantment en els llenguatges i els diferents punts de vista.

Cal redescobrir el valor de la confiança, no en el sentit més corrent de la paraula, sinó com la capacitat de veure l'altre com el portador de quelcom nou, com una possibilitat i una font "d'alegria".

Tot i que aquestes estratègies es consideren funcionals i eficaces en el treball social, els treballadors socials no perceben la construcció de xarxes i el treball comunitari com un esforç suplementari, sinó com una nova pràctica i una nova manera d'entendre la seva funció.

En aquest moment, i per a la nostra ciutat, aquesta modalitat de treball s'ha de considerar el model institucional previst per les normes en vigor. Per exemple, s'ha previst que la funció dels "educadors de territori" ("educadors de carrer") sigui encarregar-se de suscitar una "ciutadania activa" i, d'altra banda, que ells mateixos participin activament en taules, debats i fòrums, amb subjectes públics i privats de l'àmbit local, per tal de promoure el desenvolupament comunitari.

Què vol dir, aleshores, tornar a definir els serveis socials a partir del context local? Què vol dir canviar les bases estructurals de l'organització quan es treballa amb joves, gent gran o amb adults amb dificultats?

En el context dels serveis socials assistencials, el treball es realitza a través d'una sèrie de tasques i de funcions de tipus especialitzat dins d'un sistema fet de processos i de controls definits que posen en conflicte l'aparell burocràtic i la identitat dels professionals. Aquest sistema atorga als treballadors poca autonomia i no els permet de relacionar-se eficaçment amb la comunitat local.

El fet que el treballador social pugui comptar amb més discreció i que pugui obtenir més possibilitats de reflexionar i d'inventar fa que l'ordre institucional visqui una crisi espacial i temporal dels serveis socials de base. Si s'introdueix el dubte en la definició de les tasques i de les prestacions es desestabilitza una organització amb uns valors, unes fites i unes funcions molt arrelats.

4. UNA TASCA DE COL-LABORACIÓ ENTRE DUES PROFESSIONS POT INDICAR EL CAMÍ PER A UNA COORDINACIÓ MÉS ÀMPLIA

La feina que ha calgut dur a terme per organitzar el PSP ha permès, entre altres coses, trobar dues professions tradicionalment allunyades per cultura, interessos, història i competències, com ara les d'arquitecte/urbanista i les de l'educador/treballador de carrer. Totes dues professions s'han trobat amb la necessitat de dialogar i de buscar bases comunes i codis transversals que els ajudin a treballar conjuntament en accions comunes de desenvolupament local.

Ambdues professions han començat la feina amb la incertesa pel que fa a la manera d'assolir els objectius enunciats en la deliberació que va instituir el projecte, ja que al principi no es van articular prou bé ni es van comprovar a la pràctica. Tots dos grups professionals teníem les idees clares sobre quines eren les respectives competències professionals que havíem de posar en pràctica durant l'acció.

Ben aviat es va fer palès que calia comparar les competències per tal de trobar una base comuna que ens permetés "d'edificar" un projecte amb elements de totes dues professions. Aquesta era la condició necessària per promoure una transformació socioambiental del barri on les dues professions havien de treballar plegades.

Sabíem que érem representats de professions amb objectius diferents; per a l'urbanista l'objectiu era millorar l'estat "físic" de la ciutat; per a l'educador era encarregar-se de relacions d'ajuda amb persones amb dificultats. El PSP ha estat una ocasió d'aplicar un mètode d'intervenció integrat.

L'urbanista i l'educador van haver d'adaptar els plans de treball als instruments i als materials que tenien a la seva disposició, utilitzant les seves respectives competències sense sentir-se els dipositaris del "saber" i sense entestar-se a demostrar la supremacia d'una de les dues professions. Tots van acceptar que el constructor no era només el que atorgava forma a la

matèria ni tampoc no era només aquell que potenciava les capacitats educatives de la comunitat local. Aquesta col·laboració entre les dues professions va endegar un "cercle virtuós", en què de mica en mica van anar entrant també els actors locals del projecte, als quals es proposava de fer una lectura integrada dels problemes del barri.

Aquesta manera de treballar ha afavorit la construcció d'un mètode obert a una visió harmoniosa i compartida de la realitat, la definició d'un horitzó comú i l'elaboració d'un projecte "poiètic", quant als elements que fonamenten el desenvolupament local. La construcció i la descripció d'una experiència unitària, en què cal recuperar la relació home/ambient i la relació ciutadà/ciutat, ha passat per la integració d'uns plans de treball. Aquests plans de treball representaven per a l'urbanista projectes inicials definits i projectes d'actuació, mentre que per a l'educador eren objectius a curt i mitjà termini per dur a terme unes activitats amb contínues avaluacions de vincles i de recursos.

En quin moment les dues professions, tradicionalment allunyades, van poder fer-se reflexives i deixar de ser una mena d'experts tècnics en el seu sector? Com s'ha pogut desenvolupar una sensibilitat de les prestacions, els sentiments i les observacions que es requerien per poder "pensar a quatre mans" les possibles solucions per a totes dues professions? Veritablement, tot es podria resumir dient que la clau és haver trobat uns interessos comuns en tres aspectes: el llenguatge, els objectius i el mètode de treball.

Quant al llenguatge, no s'ha considerat convenient arribar a una linealitat semàntica, sinó que ha estat més útil trobar unes coordenades per entendre's més bé, per contaminar-se positivament uns i altres i proporcionar a cadascú els instruments per tal d'evitar confusions. En tots els plans de recuperació urbana apareix la paraula *piantumazione*¹ que és totalment aliena a la tasca educativa. D'altra banda, quin sentit té per a l'arquitecte parlar de "grups naturals", un terme propi dels educadors de carrer emprat en parlar de grups de joves reunits amb finalitats concretes?

Tot això ha afavorit l'establiment d'una curiositat recíproca que de mica en mica s'ha anat nodrint amb l'augment del treball en comú i que ha permès que cadascú es col·loqués al lloc de l'altre. L'urbanista ha pogut conèixer els grups naturals d'adolescents, entrar en contacte amb els tipus d'activitats que realitzen aquests grups i amb el tipus de dificultats que els atenyen. Per a l'educador ha estat fonamental poder concebre les formes arquitectòniques, sensibilitzar-se amb el joc correcte dels volums, de la llum i de les proporcions dels edificis i les places.

L'arquitectura ha donat l'oportunitat a l'educador d'entendre el valor de la bellesa, el sentit de l'estètica i de la proporció en el treball educatiu. Moltes

---

¹ *Piantumazine*: conjunt d'elements vegetals que permeten projectar una àrea verda.

vegades ens hem plantejat la pregunta següent: l'atenció a allò que anomenem "bell", es podria considerar un valor educatiu quan es treballa amb persones amb dificultats, que viuen al marge de la societat i que, per això mateix, tendeixen a destruir i a autodestruir-se?

El descobriment del sentit de la bellesa xoca amb les imatges dels barris degradats, on places, bancs, patis i, en general, les cases populars de la perifèria urbana, no presenten certament l'aspecte harmònic dels barris residencials, no donen la imatge de benestar social i de socialització positiva. Més aviat donen la sensació de pobresa, no només material sinó també social i cultural.

Intervenir per tal de canviar la "qualitat de vida" ha estat un objectiu per a l'urbanista i per a l'educador. L'urbanista es proposà de canviar i reestructurar places, jardins i mercats. L'educador es proposà d'oferir instruments i recursos que ajudessin els residents a combatre les situacions de crisi, a valorar les oportunitats presents a la zona, tot emprant processos de sensibilització, de formació d'educació/autoeducació i d'ajuda/autoajuda.

Hem pogut donar sentit, en comú, als objectius previstos. S'ha intentat rehabilitar alguns barris físicament i socialment, però no mitjançant camins separats, sinó de manera integrada i amb la participació directa dels ciutadans.

Un altre aspecte important del projecte és que el mètode de treball ha estat també comú i funcional per a les dues professions. Aquest mètode consisteix, d'una banda, a promoure la participació dels ciutadans, i de l'altra, a governar la complexitat de la intervenció des dels dos punts de vista.

Per als urbanistes, planificar amb la participació dels ciutadans no és un mètode nou. En realitat, la ciència urbanística neix per organitzar el desenvolupament de la ciutat i ha conjugat sabers i competències per tal de respondre a criteris de justícia, equitat i bellesa. Durant els anys setanta, es comença a verificar l'eficàcia dels instruments de la urbanística, i s'arriba a la conclusió que no són actuals, que contínuament són invalidats per la realitat, i que els plans urbanístics no aconsegueixen resoldre els problemes que presenta la construcció de la ciutat. S'entén aleshores que la possibilitat de transformar la ciutat passa per un procés de decisió entre els diferents subjectes públics i privats que viuen en l'àrea urbana.

La transformació de la ciutat es defineix en un àmbit de decisions on participen diferents actors, interessos i necessitats, i es tracta de desenvolupar un diàleg per tal d'assolir decisions participades amb mètodes de negociació. Cal escollir una manera de prendre decisions de tipus participatiu per aconseguir una acció pública eficaç.

Per a l'educador, la paraula participació té ressonàncies remotes i fa redescobrir el valor del foment de les possibilitats. La participació dels

ciutadans ja es preveu en la Constitució. La participació és la condició necessària per al benestar psíquic i físic de l'individu que, quan es troba bé amb ell mateix, es relaciona amb els altres i té cura del que succeeix al seu voltant. La participació no s'ha d'entendre pas com un "regal" o com un intercanvi, sinó més aviat com un "tenir part" en els processos i en les decisions que incumbeixen a cadascú i a la col·lectivitat. La participació s'ha d'interpretar com un factor protector que permet atacar les situacions de malestar o d'inseguretat social.

Raonar entorn d'aquests elements comuns i concrets, des del punt de vista urbanístic i pedagògic, ha possibilitat l'elaboració d'unes maneres d'intervenir cada cop més ben definides i més puntuals, que adquireixen sentit quan les vinculem a models teòrics en les dues àrees de competència. Per a l'arquitecte és la necessitat de realitzar projectes participatius; per a l'educador és el treball en xarxa i el desenvolupament comunitari.

El carrer ha estat l'emplaçament de les elaboracions, ha estat el "taller a cel obert", trepitjat i consumit per tots dos tipus de professionals, que ha ofert possibilitats d'anàlisi i de reflexió. El carrer ha permès la construcció del *setting* pedagògic i d'un espai natural i improvisat de trobada amb els residents, un espai necessari per saber si les accions plantejades eren congruents o no.

No tot ha esdevingut en un ordre lineal. Ha calgut aprendre amb la mateixa experiència. Pensar què es pretenia fer quan ja s'estava fent. Ha calgut fins i tot adaptar a la realitat la manera de pensar i d'actuar.

Dos professionals amb experiències molt diferents que es troben "atrapats" en un projecte especial i que tot "caminant plegats" han confiat l'un en l'altre i, a cada pas, han inventat què calia fer.

Aquest projecte s'ha dut a terme amb el recolzament de la Comunitat Europea.

El contingut d'aquest projecte no reflecteix necessàriament les opinions de la Comunitat Europea, ni implica cap responsabilitat per part seva.